

edicija

PROSEFEST

urednik
Alen Bešić

Naslov izvornika:
Stanka Hrastelj
Prva dama

- © Mladinska knjiga založba, d. d., Ljubljana 2018.
- © za srpsko izdanje Kulturni centar Novog Sada, 2022.
- © za prevod Ana Ristović i Kulturni centar Novog Sada, 2022.

**JAVNA
AGENCIJA ZA
KNJIGO RS**

Objavlivanje knjige finansijski je podržala Javna agencija za knjigu Republike Slovenije.

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača.

Stanka Hrastelj

---

prva dama

Sa slovenačkog prevela
Ana Ristović

Čitaocima poezije

1. Devojka iz provincije

Mlada je otišla od kuće, imala je za to svoje razloge, mlada se udala za vojno lice visokog čina i kročila u prestonicu. Venčanje beše nekonvencionalno, domaća tradicija joj je bila dosadna, tako predvidljiva, pijani svatovi koji sa harmonikom dotrešte pred nevestin dom, pokucaju i kažu *lepu ružu imamo, ali vazu trebamo, kažu da je za naš cvetak u vas ona prava, pohitajte, pogledajte*; pošalju ti na vrata babu *ooo, ma hajte, pa ta je sva zborana i grbava, prestara za našega, nemate li mlađe?*, onda kroz vrata gurnu nedoraslo devojče *no, no, ta je do juče majčino mleko sisala, ne može to tako, pošaljite drugu*, i konačno pred vrata stave nevestu u raskošnoj i obavezno beloј haljini, svatovima zasijaju oči i procure bale, vino teče u potocima, zajedno pođu kod matičara (u međuvremenu se zadrže zbog otkupa, seljani zahtevaju otkup lepotice iz domaće parohije žele da se novac slije niz grla), od matičara pred oltar, od oltara pod kišu pirinča, suze razmažu mejkapove, onda ide restoran i velika svadba, pa rezanje torte, bacanje

bidermajera i perverzne svadbarske društvene igre, sve dok pevcima ne puknu grla, još samo kisela čorbica pa kući – takav scenario joj jednostavno nije bio po volji, a Uriji je ionako bilo svejedno.

2. Uspravno držanje

Pločnik je bio standardno širok, dvoje bi moglo nekako, ali troje nikako da hodaju jedno pored drugog, mahala joj je u pravcu istok-zapad, u susret su joj išla dva mladića udubljena u razgovor, u trenutku susreta nijedan od njih joj se nije sklonio s puta, morala je da to učini ona, žena, i to ju je veoma uvredilo. Razmišljala je, analizirala situaciju i shvatila da je mestašce u kojem je ranije živela bilo donekle grad duhova i teško da si ikada mogao sresti nekoga (neiskustvo u slučaju ponašanja prilikom susretanja ljudi na uskom terenu), da je pomalo i sama kriva, jer svojim telom ne zna zauzeti takav položaj da joj drugi daju prednost, a ključ do suverenog položaja tela je krst: vertikalna je uspravno telo, prohodno za komunikaciju između neba i zemlje, a horizontala su oči, dakle odlučan pogled.

Hodala je uspravno dalje, opet dvojica iz suprotnog pravca. Gledala je pravo, i kao da ne vidi ništa, zurila nekuda daleko napred, pogled u visini horizonta, malo iznad njega, i smeškala se blago, kao da je mislima sasvim usredsređena na stvar koja će se rešiti u njenu korist. Delovalo je, sklanjali su se.

3. Pogled na urednost

Urija ju je gledao, голу, glatku, savršenu i pitao je da li inače pod pazuhom ima guste ili retke dlačice, crne ili zlatne, *mislim, kada se ne bi brijala*. – *Kakvo je to pitanje*, osmehnula se. U njenom životu nije bilo perioda da se nije brijala, čak i kad je imala infektivnu mononukleozu i temperaturu trideset i devet. *Pitam, eto, jer... sećaš li se one crno-bele fotke, na kojoj je pevačica Madona naga, maljava između nogu, pod pazusima, sećaš li se? Prava medvedica, baš seksi.*

Vitsaveja se setila crno-belog akta, nimalo privlačnog, neuredna žena, nimalo seksi.

4. Briga o budućnosti

Studentska žurka pre nekoliko godina, kad ju je posetila drugarica iz gimnazije. Kad se pepeo sa cigarete istine rasuo kod drugarice i društvo je zasulo pitanjima o raznoraznim iskustvima, lagala je, ali samo malo, više je preteravala u pravcu koji bi je predstavio u lepšem svetlu. Da, nikad neće zaboraviti kako je bilo prvi put, *priznajem, malo smo bili pijani*, sviđao joj se, sve su bile zaljubljene u njega, ali je on plesao s njom, nju je poljubio u vrat, nju je uzeo za ruku i poveo i bilo je iznenađujuće spontano i bilo je sasvim drugačije od očekivanog i *iako je prokleta bolelo*, rekla je, *bilo je blaženo lepo*, prećutala je da joj je na parking u gurnuo

glavu pred svoj šlic, kako su joj se kamenčići zabadali u kolena, da ju je čupao dok joj je rukama diktirao za nju prebrz tempo, da joj je odalamio šljagu jer nije progutala, i da ju je onda ponudio prijatelju koji je slučajno došao da se olakša, i gledao ih i pujdao ga, i da ju je onda vraški bolelo celo telo, da se sva pocepana i krvava sakrila iza grma i čekala da se iz kolibe pojavi Vitsaveja, Vitsaveja tvrđava, Vitsaveja prijateljica, da je vodi kući i ne pita ništa i da o svemu nikada ne zucne ni reči.

Kada se pepeo prosuo kod Vitsaveje, lagala je, ali samo malo, dakle skoro sve je prećutala, predstavila se donekle stidljivo i neiskusno, jer šta druge briga njena intima, Vitsaveja je stvari čvrsto držala u svojim rukama, mislila je na sutra i na prekosutra i daleko napred.

5. Oduševljenje pozorištem

On je rekao *idem s momcima na pivo, hajde i ti*. Ona je rekla *u utorak ste išli na pivo, juče ste išli na pivo, hajdemo danas u pozorište*. On je rekao *pa nećemo valjda u pozorište*. Ona je rekla *zašto da ne?* On je rekao da su pozorišta dosadna. Ona je rekla da to nikako nije tačno. On je rekao da mu je još u osnovnoj školi bilo dosta pozorišta, jer su ih svake godine vodili da gledaju „Čarobnu frulu“. Ona je rekla da je to opera. On je rekao da je to jedno te isto. Ona je rekla da nije baš isto i da bi radije išla da gleda „Zločin na Kozjem ostrvu“.

On je rekao da su svi Rusi zajedno s Tolstojem morbidni i preopširni da ti dođe da isečeš vene.

6. Urija odlazi u boj

Rastanak beše kratak. *Ako mu posvetimo previše pažnje, ćutali su, biće to kao poslednji pozdrav*, a odlazak na front može biti samo izlet sa kojeg se vratiš odlikovan i bez ogrebotina – iako gospođa sa kosom vojnicima stalno diše za vratom. *Adio-zbogom-srećno. Ovako se opet vidimo za nekoliko sedmica.* (Nadali su se da ne *onako*.)

7. Pogled na udobnost

Kad se samo setim u kakvom krevetu sam spavala svih ovih godina, rekla je, zadovoljna što može da se okreće i proteže do mile volje, a da joj ne preti pad na pod. Urija, stasit i visok kakav je, naložio je da se za njega izradi ogroman krevet, dovoljno dugačak da na njega može leći celom dužinom, i dovoljno širok, da bi mogao, ako bi mu tako došlo, da spava na njemu i popreko, i kad je već rekao stolaru kakve treba da budu dimenzije, dodao je i *znate šta, napravite mi onakav sa baldahinom*. Učinio je kako mu beše naloženo. Taj komad nameštaja je bio za nju kao iz snova (uz izuzetak posteljine i zavese, odmah je nabavila druge), a što se tiče ostalog videlo se da, kako se nekad govorilo, fali ženska

ruka, falio je esteta koji bi zazveckao i doveo stvari u red i sklad, sama je u tome blistala.

Siroti Urija, uzdahnula je kada se već jutrima budila sama, ima tako ogroman i udoban krevet, a tako retko spava u njemu. I Urija je ponekad frktao, kad se nekoliko jutara zaredom budio na tvrdom ležaju u vojnom logoru, sav otekao od uboda komaraca i ostale gamadi, navukao bi na sebe prašnjavu i krvlju poprskanu uniformu, očetkao čizme, obrijao se, uspravio, zakopčao se do vrata da bi izgledao kao iz kutije, uskliknuo svom odrazu u uglu ogledala *Potentia est imperare orbi universo*, lupio petom o petu i izašao iz šatora u novi dan, u susret novim poredama.

8. „Mogla bih biti neko“

Odvila je tendu, odmotala je, razgledala svoje blede dlanove (Svoje *pale* ručice, ne blede na našem, što čovek zamišlja kao samrtno bledilo, već *pale* na engleskom, što ljudima znači aristokratski svetao ten. Vitsavejina put je bila plemenito bleđa), levu i desnu nadlanicu, kako iscrtavaju svaka svoj krug, jedna malčice više od druge, ista osa, suprotni pravci okretanja, ručica-štapic se nastavlja, produžena je već za dobar metar, do vrha, gde je kukica na kraju uhvaćena u uho vodoravne prečke s navoštenim platnom namotanom na nju. Pre podne ga je odmotala (ručice su ravnomerno kružile u suprotnim pravcima), u pitanju je balkon na južnoj fasadi,

sad, kasno po podne ga je ponovo namotala, utrnula senku. *Kako uznemirujuće*, prošaputala je, jedva pomerajući usne, *veoma i zaista uznemirujuće: kruženje horizontalno, prečka, kruženje vertikalno, odnosno suprotno, trenutni efekat, platno rašireno, platno sklopljeno, zar to nije ludo?! Da sam sad dete, da kao dete ovako pomeram senke odmotavanjem, to bi me obuzelo, potpuno i do kraja, želela bih da postanem inženjer, ili mehaničar, ili takvo nešto, postala bih inženjer, ili mašinski tehničar, ili nešto konkretno, a ovako, ah.*

Sunce još nije bilo sasvim zašlo, bilo je još na pola hvata, bojilo je veće medenom svetlošću, Vitsavejino bledo lišće je izgledalo tako meko, sanjivo i milo, dok sunce nije sasvim zašlo. (Za goru, za tu goru zelenu.)

9. Završetak studija

Dodela diplome se lepo uklopila sa suprugovim odmorom. Posle svečanosti na univerzitetu otišli su zajedno na ručak, mladi bračni par, Vitsavejini roditelji, Vitsavejina drugarica iz gimnazije. Uveče je drugarica primetila *ovog tvog baš teško hvata!*

10. Problemi sa kamencem

Obavila je veliku nuždu, htela je da pusti vodu, ali je uzalud pritiskala ručicu: voda nije htela da poteče, go-vance joj se smejalo sa dna rupe. *Kakva sreća što Urija*

baš ovih dana ima slobodno, otrčala je po njega, pret-hodno nalila vodu u plastični umivaonik, prosula je u šolju, očistila četkom, ponovo isprala šolju, Urija, daj, pogledaj šta nije u redu, da li bi znao da popraviš? Spu-stio je daljinski, ustao sa kauča, rekao nema problema, nekoliko minuta se muvao oko vodokotlića, i objavio da je sve sređeno. Ali sledeće večeri voda opet nije od-nela fekalije. Urija, opet neće, možeš li još jednom da pogledaš? – Joj, kamenac, zaješana stvar, srediću koliko sutra, sad moram da se vidim s kolegama, hoćeš li da nam se pridružiš?

Nakon pola sata naginjao je čašu, a Vitsaveja je osta-la kod kuće, navukla gumene rukavice, naoružala se plastičnom flašom alkoholnog sirćeta i kutijom sode bikarbone, otvorila vodokotlić, očistila ga i osposobila kako je to nekada videla da radi njena majka, i, kad je već bila gotova, oribala je još i kadu, lavabo i pločice, a onda je na Jutjubu našla dokumentarac o Bulgakovu i odgledala ga. Dok se vrtela odjavna špica, uzdahnula je *kakav život, kakvi visoki usponi i kakvi niski padovi, da ne poveruješ!* Nije mogla da zaspi od potresenosti, znala je da do dugo u noć neće moći ni oka da sklopi, zato je pripremila kupku sa ruzmarinovim uljem, legla u vruću vodu i prepustila se mirisu i toploti. Baš kad je izlazila iz kade, Urija se vratio iz gostionice, jurnuo u kupatilo ne zatvorivši za sobom ulazna ili koja god druga vrata, jer ga je priteralo, seo na šolju, mutnim

očima gledao svoju голу i mokru ženu, promrsio *vrlo rado bih te, ali sori, ne mogu.*

U tom je blagi miris ruzmarina u kupatilu prekrrio neki drugi miris, a vodokotlić je besprekorno radio, tad i još dugo nakon toga.

11. Sumnja u ispravnost odluke

Nakon nekoliko meseci gledala je fotke sa medenog meseca i razmišljala da li je dobro odlučila ili ne. Pro: ne živi više kod roditelja, ne živi više u provinciji, koja je *tohu va bohu*, već u centru grada, i to sasvim blizu kraljeve palate, nezavisna je više nego ikada, slobodna je više nego ikada. Contra: Urija nikada nije kod kuće, a ako je već tu, svuda za sobom ostavlja znojave čarape, ne umiva se dovoljno, ne posvećuje joj pažnju, ona je za njega samo obična družbenica. *I šta sam s tim uradila*, rekla je, *isti model kao kod mame: čale non-stop u firmi, a kad je kod kuće pravi je davež – i stalno mu zvoni telefon, zar se meni onda bolje piše?*

12. Vitsavejina darovitost

Strašno se zainteresovala za Nikolu Teslu, strašno. Želela je da sazna sve o njegovom životu i radu, iako to nije priznavala, želela je da otkrije klicu genijalnosti u sebi, jer je čitala o njegovom detinjstvu, kako je kao trogodišnjak u mraku, jedne olujne večeri, milovao